

KULTSÁR ISTVÁN (1760–1828) A KORTÁRSAKRÓL

A szöveget ellenőrizte: Hidvégi Violetta történész, levéltáros

A mostani pesti vásárnak díszére,¹ és a magyar literatúrának tetszetős virágzására megjelentek Berzsenyi Dániel úrnak, Somogy vármegye asszessorának versei, Pesten Trattner betűivel. A gyengéd érzés, a lángoló ész, a tiszta nyelv, az igazi poétai stílus oly tulajdonai ezen költeményeknek, hogy azoknak megjelenését a lantos költésnek históriája nálunk mindenkor epochának fogja tartani. Kiadásukkal Helmezy Mihály úr fáradozott, s a csinos és hibátlan kiadással a munkának jelest dísz adott; azért azt minden értelmes olvasónak igen ajánljuk.

*

Berzsenyi Dániel verseiről²

(...) Berzsenyi Dániel versei. Kiadta egy kalauz értekezéssel megtoldva barátja; Helmezy Mihály. Második bővített kiadás. – Pest, Trattner János Tamás. 1816. – Az ára 3 forint 36 krajcár.

Újonnan jelennek meg itt Berzsenyi Dániel úr lelkes versei. E kiadás nyeresége, hogy az előbbi poémákat néhol megegyengette, s újakkal szaporította, melyek a negyedik könyvben állnak. Már a hazafi olvasók Berzsenyi úr verseiről közkedvezéssel ítélnék, fel vagyunk tehát mentve az ő ajánlásától. De nem lehet dicséret nélkül említeni a kiadó úrnak buzgó fáradozását, mellyel mind más hasznos magyar könyvet világosságra segíteni törekedett, mind ezt hosszas értekezéssel kész volt megtoldani. Ez sokakra nézve szükséges lesz. Helmezy úr így nevezi: Értekezés az úgynevezett újításokról a nyelvben. Ez a pör minden nemzetnél megvolt, midőn ismeretei bővülni, s írói szaporodni kezdtek. Csak hosszas hányódás után csillapodtak le a gondolatok, mint a Balaton hullámai (...). Erre nagy olvasással gyűjtött példamondásokat hozott elő Helmezy úr, mind a régi mind az újabb klasszikusokból, melyek szerencsés világosságot gyűjtanak.

*

Döbrentei Gábor Erdélyi Múzeumáról³

Erdélynek egy nemes lelkű fia, tekintetes tudós Döbrentei Gábor urat – eddig méltóságos gróf Gyulai Lajos úr nevelőjét, most Hunyad vármegye táblabíráját – azon érdemeiért, hogy Múzeuma kiadásával a hazát egy folyóírással megajándékozta, s a nemzet dolgozóit társaságba egyesítette, az ifjakban pedig a vetélkedés tüzeit felgerjesztette, egy tallér nagyságú emlékpénzzel lepte meg. A pénz Károlyfehérváron veretett is, metszetett is. Egyik felén egy génusz lebeg Erdély felett e körülírással: Vidámít és éleszt. A másik oldalt e sorok töltötték

¹ Hazai és Külföldi Tudósítások, 1813. I. 295. old.

² Hazai és Külföldi Tudósítások, 1816. II. 56. old.

³ Hazai és Külföldi Tudósítások, 1819. I. 217-218. old.

el: Döbrentei Gábornak, Hunyad megye táblabírájának, ki a dicső arányt jól befejezett nevelés gondjai közt az Erdélyi Múzeum kiadásával élesztette, a tudományokat ébresztette, a hazafi lelket terjesztette, a jó és szép ízlést a szívekbe oltotta, a honi nyelv szeretetét, e kicsibe azt, amit a nemzet érez; nyújtja fénylő érdemeinek és személyének barátja. 1818.

Lehetetlen azon nem örvendenünk, hogy némely nagyjaink a nemzeti literatúra férfiai iránt figyelmet kezdenek mutatni, mert ezeknek megtiszteltetésében a nemzet tiszteli meg önmagát. Érzik a dolgozók, hogy életet vagy halált ki-ki maga ad magának, és érdem nélkül (mely olykor megesik minden emberi intézetben) a megtiszteltetés valóságos pironkodás; de az ily figyelem ifjainknak lelkeikben felgyullasztja a dicsőség szeretetének tüzeit, az pedig jót szül. A Festetics név, a Marczibányi, a Cserei, áldásban lesznek köztünk.

*

Széchényi Ferenc emlékezete⁴

Kit a haza, mint nagylelkű fiát, büszkélkedve mutogatott, kit fő nemzetsége, mint dicsőségének újabb alkotóját imádva tisztelt; kit a tudományok és szépmesterségek, mint bőkezű gyámolítójukat, buzgón magasztaltak, dicső pályáját elvégezte. Már, mint közszomorúságunk tárgyát, és nemzeti gyászt, úgy kell említenünk nagyméltóságú, sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Ferencet. (...) Vízbetegség vetett véget nagy tettekkel jeles életének Bécsben, december 13-án (...). Cenk nevű mezővárosban, Sopron vármegyében késérték az őt egész lélekkel szerető derék fiai, hol a boldogult nemzetségének díszes temetőhelyet készíttetett. Már e hely tiszteletben fogja tartani emlékeztét; de sokkal inkább a haza oltárára tett nagylelkű áldozatai (...). Elfelejtethetlen marad; hogy magyar, és Magyarországról szóló bibliotékáját, kézírásait, mappáit, pecsétjét, és gazdag magyar pénzgyűjteményét az országnak ajándékozta, s így a most virágjában indult Magyar Nemzeti Múzeum fundamentumát megvetette. Elfelejtethetlen marad, hogy azon derék bibliotékának és pénzgyűjteménynek leírásait nagy költséggel kinyomtatta; elfelejtethetlen marad, hogy azon díszes gyűjteményeket nemcsak esztendőnként gazdagította, hanem, hogy a tudományok segedelmeivel is bővítse, ezelőtt két esztendővel kilencezer régi és újabb klasszikus legkritkább és legdrágább kiadásával szaporította. Elfelejtethetlen marad, hogy sok tudóst igyekezeteiben pénzzel gyámolított, és a szépmesterségeket; melyek közül a képírásban és muzsikában maga is mester volt, különféle költséges utakon emelni, s terjeszteni igyekezett. (...) Ily jeles férfiúnak példája, ki eleinek magyarságát, vagy elérni, vagy meg is haladni nemes kötelességének tartotta, biztató reménységet nyújt, hogy dicső nevének, és nagy jószágainak örökösei nem késnek az ő fényes tetteit követni; mert a sasok nem nemzenek gyáva galambokat. De hazánknak más nagyjai is az ő elfelejtethetlen példájából megtanulhatják, hogy a bölcs férfiúnak lehetséges fényes rangjához illő méltósággal élni, gyermekeinek is eleget hagyni, és mégis emellett a hazának javát is tetemes áldozatokkal gyarapítani. – Boldog! Ezerszer boldog, kiben ily nagy lélek tündöklék!!!

*

Festetics György emlékezete⁵

Amitől szomorú érzésekkel eltelve féltünk, az április 2-án reggel 10 óra tájban érzékeny nagy fájdalomkra megtörtént. Nagyméltóságú gróf tolnai Festetics György (...) jeles tettekkel, fényes érdemekkel teljes életét 65. esztendejében elvégezte. (...) – Egy ily nagy férfiúnak

⁴ Hazai és Külföldi Tudósítások, 1820. II. 385-386. old.

⁵ Hazai és Külföldi Tudósítások, 1819. I. 218-219. old.

elhalása valóságos veszteség az egész hazára nézve; aki nagy tetteivel a főnemességnek fényt, grófi nemzetségének dicsőséget, a magyar nemzetnek felvilágosodást, a tudományoknak szerencsés gyarapodást, a mezei gazdaságnak felbecsülhetetlen előmenetelt tudott szerezni; és ezek által mind magának, mind hazánknak külföldön is köztiszteletet érdemlett. Hazánk ily nagy oszlopának eldüléséből eredt méltó szomorúságunkat csak az a bizonyos reménység enyhítheti, hogy maga után oly nagylelkű fiat hagyott, aki valamint bölcs atyjának nagy példái által, úgy önnön nemes érzésétől vezéreltetve mindenkor kész volt minden oly jeles tetre, melyek a nemzet javára, és a haza dicsőségére szolgálhattak. Úgyhogy a boldogult bátran elmondhatta: Non omnis moriar [nem fogok egészen meghalni].

*

Baróti Szabó Dávid emlékezete⁶

Bánatos szívvel teljesítem a mai tisztemet, midőn nagy tiszteletű, és tudós Baróti Szabó Dávid úrnak, az esztergomi érsekség papjának, megbecsülhetetlen nemzeti írónknak, egykori kedves tanítómnak halálát jelentem. Ezen érdemes férfiú Vírten, a Zsitva partján, Komárom vármegyében, hol magyar munkáinak első zsenijét készítette, több esztendeig Kassán viselt tanítói hivatala után töltötte a nyugalom esztendeit tekintetes Pyber Benedek úrnak nemes Komárom vármegye táblabírájának, és a magyar múzsák szíves barátjának házában. Itt kezdte Vergilius Aeneisének magyar versekre fordítását, és amint a haza örömmel látta, szerencsésen el is végezte. Ezen egy munka a hálás nemzetnél halhatatlanságot szerezhetne az érdemes szerzőnek; de Szabó több munkájával is oly fogatosan dolgozott nemzeti nyelvünk felemelésén, hogy őt a magyar csinosodás első atyjának tisztelhetjük. Új mértékre vett magyar verseivel, a Verskoszorúval; ismét kiadott magyar verseivel; s Miltonnak deákából magyarra fordításával, a Kisded szótárnak kétszeres kiadásával; Vergilius Eclogáival nyelvünket a virágzásra oly hathatósan segítette, hogy tőlünk méltó tiszteletet, maradékainktól örök hálát érdemlett. Csendes magányosságban, fáradt öregségét is mindenkor a nyelv bővítésére fordította; és kézírásban oly verses munkákat hagyott, melyek mindenkor köszönetet érdemelnek. Nem keresett ő semmi fényt, s minthogy nálunk a csendes érdemet felkeresni nem szokták, minden fényes megtiszteltetés nélkül igaz buzgósággal, és keresztényi megelégedéssel végezte munkás pályafutását; teljes öröme csak abban volt, hogy használhatott. Életének végső két esztendejét csaknem teljes elgyengülésben töltötte, melynek november 22-én az emberi sorsnak végpontja, a halál véget vetett, életének közel 80. esztendejében. (...) Hazafiak! Dülnek az oszlopok! A nemzeti írók díszai egymás után a bús sírnak kebelébe jutnak. Serkenjete fel e példára, s ha már Szabót, Rajnist, Révait, a sors tőlünk elragadta, mi, akik még élünk, bajnoki bátorsággal törekedjünk nemzeti nyelvünk hasznos könyvek által való gazdagításán, s így a nemzeti dicsőségnek örökítésén.

⁶ Hazai és Külföldi Tudósítások, 1819. II. 361-362. old.